LAUSUNTO

Helsinki 15.11.2023

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Viite: HE 75/2023 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Teema: Lausuntoanne pyydetään erityisesti indeksijäädytysten vaikutuksista (Soste:n selvitys julkaistu 14.11.2023).

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä lähes 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausuntopyynnöstä. SOSTE on ollut kuultavana valiokunnassa 8.11. hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta. Viittaamme kuulemiseen toimittamaamme 3.11. päivättyyn lausuntoon ja täydennämme sen viimeistä kappaletta seuraavilla huomioilla SOSTEn 14.11. julkaiseman selvityksen pohjalta:

SOSTE julkaisi 14.11. tarkennettuja laskelmia sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosten yhteisvaikutuksista. Laskelmat ja niiden taustaoletukset löytyvät verkkosivuiltamme: https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2023/11/Liite141123.pdf.

Laskelmat osoittavat, että hallituksen esittämät indeksijäädytykset sekä työttömyysturvaan ja asumistukeen kohdistuvat leikkaukset lisäävät köyhyyttä koko maassa. Koko maan tasolla köyhien määrä lisääntyy 68 000 henkilöllä, joista alle 18-vuotiaita on 16 700. Laskelmista löytyvät myös köyhyysasteen muutokset maakunnittain.

Aiemmissa syyskuussa julkaistuissa laskelmissamme ei ollut voitu vielä huomioida kaikkia sosiaaliturvaan kohdistuvia leikkauksia ja mm. verotuksen tarkemmat parametrit, jotka tarvitaan mikrosimulaatiomalliin, eivät olleet vielä tiedossa. Myös Kel-indeksikorotusten suuruus on tarkentunut tuon jälkeen. Laskelmia on tarkennettu myös rajaamalla aineisto ns. asuntokuntaväestöön poistamalla ns. laitosväestö, koska laitosväestön kohdalla erityisesti toimeentulotuen simulointi on epätarkkaa. Myös Ahvenanmaa on rajattu ulkopuolelle, koska siellä on osittain omaa lainsäädäntöä mm. verotuksessa ja asumistuessa. Uudemmissa laskelmissamme on pystytty siis tarkemmin ja kattavammin huomioimaan eri muutosten vaikutukset.

Laskelmissa on huomioitu indeksijäädytykset, työttömyysturvan porrastus, työttömyysturvan suojaosan ja lapsikorotusten poisto, suurin osa asumistuen leikkauksista sekä lapsilisien korotukset. Näiden lisäksi sosiaaliturvaan on tulossa myös muita leikkauksia, kuten esimerkiksi työttömyysturvan omavastuuajan ja työssäoloehdon pidennys sekä toimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen tiukennus, joita laskelmat eivät huomioi.

SOSTEn laskelmissa ei ole kaikkia työttömyysturvaan kohdistuvia leikkauksia huomioitu, koska niitä ei voi SISU-mikrosimulointimallin datalla suoraan mallintaa. Stm:n arviossa on kuitenkin näitäkin pyritty arvioimaan. Stm:n raportissa ei esitetä tarkkoja prosentteja tai lukumäärän muutoksia, minkä vuoksi lukuja on vaikea verrata suoraan SOSTEn julkaisemiin. Sieltä löytyy kuitenkin pylväskuvioita (kuvio 2, s. 19), joiden perusteella SOSTEn laskelmissa todettu lapsiköyhyyden kasvu, 1,6 prosenttiyksikköä, menee varsin lähelle ministeriön arvioita. Koko väestöä koskevan pienituloisuusasteen ministeriö kuitenkin arvioi suuremmaksi (vajaa 2

prosenttiyksikköä silmämääräisesti palkkikuvioista arvioiden), kun SOSTEn laskelmissa se on ”vain” 1,3 prosenttiyksikköä. Eli ministeriön laskelmissa köyhyysrajan alle putoaa koko väestön tasolla enemmän ihmisiä kuin SOSTEn laskelmassa. Tämä johtunee yllä todetusta, että laskelmissamme ei ole kaikkia työttömyysturvaan kohdistuvia leikkauksia huomioitu.

Mikrosimulointilaskelmiin liittyy aina jonkin verran epävarmuutta, ja eroja voi syntyä mm. eroista käytetyssä rekisteriaineistosta tai joissain oletuksissa. Nähdäksemme SOSTEn ja ministeriön arviot ovat kuitenkin hyvin saman suuntaisia. Stm:n arviossa on toki arvioitu vaikutuksia monipuolisemmin.

SOSTEn laskelmat on tehty vuoden 2021 rekisteriaineistolla. Stm:n raportissa asiaa ei mainita, mutta ymmärtääksemme he ovat käyttäneet vuoden 2019 rekisteriaineistoa. Se voi vaikuttaa myös osaltaan hieman tuloksiin.

STM:n selvityksessä vertailtiin vuoden 2024 ”oletettua” tai ”hypoteettista” lainsäädäntöä hallituksen esittämään verolainsäädäntöön. SOSTElle laskelmat tehnyt Pertti Honkanen näki, että tässä on se ongelma, että varsinkin verotuksessa on vaikea tietää, millainen verolainsäädäntö oli ollut ikään kuin normaali vuoden 2024 lainsäädäntö, johon hallituksen politiikka ei vielä olisi vaikuttanut. Hän päätyi siihen, että on järkevää verrata ”reaalisia” eli ”inflaatiosta puhdistettuja” lainsäädäntöjä aineistovuoden 2021 tasossa.

SOSTEn laskelmien taustaoletukset löytyvät julkaisun liitteestä, jos haluatte tutustua niihin tarkemmin.